

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Костик Аліна Олександрівна

**УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

спеціальність 073 Менеджмент

РЕФЕРАТ

**магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Управління закладом освіти»**

Умань – 2021

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, доцент Кірдан О.Л.

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, доцент Братко М.В.

Захист відбудеться 14.12.2021 р. о 13.00 на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
1.1	Основа поняття «лідерські якості».
1.2	Формування лідерських якостей, як процес групового розвитку.
1.3	Вплив інноваційного навчання на формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи в освітньому середовищі.
Висновки до першого розділу	
РОЗДІЛ 2	ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
2.1	Практичні аспекти роботи з майбутніми викладачами закладу вищої педагогічної освіти щодо формування лідерських якостей.
2.2	Дидактичний компонент процесу формування лідерської компетентності майбутніх викладачів вищої школи
2.3	Методичні рекомендації для практичної роботи зі студентами щодо формування лідерських якостей під час очного та дистанційного навчання.
Висновки до другого розділу	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство потребує людей, які успішно працюватимуть з швидкими змінами в середовищі, реагуватимуть на його виклики, самостійно прийматимуть рішення, організовуватимуть індивідуальну та колективну роботу й відповідатимуть за її результати. Ці характеристики потребують забезпечення певних змін в системі освіти, оскільки завдання освіти спрямоване, перш за все, на формування у студентської молоді не тільки знань, умінь і навичок, а й необхідних соціальних компетентностей, таких як, активна життєва позиція, мотив реалізації власного потенціалу, саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя. Вища школа має забезпечити належні умови для підготовки саме такої людини – лідера з активною життєвою позицією, оскільки формування світогляду відбувається саме у студентські роки. Тобто, одним із завдань вищої школи є орієнтація на формування творчої, духовно-моральної особистості студента-лідера.

Науковцями визначено різні підходи до опису феномену лідерства в різних напрямках: теорія і практика виявлення лідерів (А. Лутошкін, А. Петровський, В. Петровський, Л. Уманський та ін.), стилі лідерства (Г. Андрєєва, Є. Кузьмін, В. Рубахін та ін.), реалізація лідерського потенціалу (Г. Ашин, К. Берд, Е. Богардус, Ю. Ємельянов, Н. Жеребова, К. Левін, Т. Е. Хартлі, Дж. Шнейдер та ін.), лідерство як вимір успішності педагогічної діяльності (Г. Давлетова, Г. Углярниці та ін.).

Вчені (Д. Алфімов, Л. Локошко, Т. Прохоренко, К. Садохіна, В. Татенко, О. Тихомирова, О. Чорна, В. Ягоднікова та ін.) розкрили питання формування лідерських якостей у студентів в освітньому середовищі вищої школи. У роботах О. Абдалової, А. Алексюка, І. Доброскок, В. Коцура, В. Кременя, В. Ільїна, С. Нікітчиної, П. Сауха досліджено вплив інноваційної діяльності на формування лідерської особистості.

Науковці Н. Белякова, О. Маковський, Н. Мараховська, О. Романовський, Н. Семченко, М. Лукашевич, О. Снісаренко, Л. Сніцар та ін. ґрунтовно описали проблему формування лідерських якостей студентів на різних етапах освітнього процесу.

Аналіз наукової літератури надав підставу стверджувати, що сучасна вища школа має неабиякий вплив на виховання особистості студентів. Проте, в сучасних наукових та методичних дослідженнях проблеми лідерства в достатній мірі не розроблені принципи та форми роботи з майбутніми викладачами закладу вищої освіти для формування в них лідерських якостей в освітньому процесі.

Мета дослідження – з'ясувати теоретичні та практичні аспекти формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи та розробити методичні рекомендації для практичної роботи зі студентами щодо формування лідерських якостей під час очного та дистанційного навчання.

Завдання:

1. З'ясувати сутність понять «лідер» та «лідерство».
2. Дослідити особливості формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти.
3. З'ясувати сучасний образ студента-лідера.
4. Розробити методичні рекомендації для практичної роботи зі студентами щодо формування лідерських якостей під час очного та дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження – лідерські риси студентів.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи в освітньому процесі.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань було використано низку теоретичних (сходження від абстрактного до конкретного, аналізу, синтезу, класифікації, прогнозування) та емпіричних (педагогічного експерименту, спостереження, тестування) методів дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що схарактеризовано теоретичні основи формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи у закладах вищої педагогічної освіти.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблено методичні рекомендації, плани-конспекти та вправи на основі яких можна формувати

лідерські якості у студентів педагогічних ЗВО. Результати дослідження можуть бути використані викладачів при складанні програм та конспектів занять для підготовки майбутніх педагогів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження було виконано на базі Фахового коледжу «Універсум» Київського університету ім. Бориса Грінченка та Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Усього дослідженням було охоплено 90 студентів та 60 викладачів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження було висвітлено на Міжнародній науково-практичній конференції «Управління якістю освіти та промисловості: досвід, проблеми та перспективи», Всеукраїнській онлайн конференції «Тенденції освіти 2022», Всеукраїнській науковій конференції «Розвиток компетентностей педагога: пошук ресурсів». За матеріалами науково-комунікаційних заходів опубліковано тези «Вплив інноваційного навчання на формування лідерських якостей студентів».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дослідження викладено на 65 сторінках. Список використаних джерел налічує 72 найменування, із них 3 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження, висвітлено практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, загальну кількість публікацій і структуру роботи.

У **першому розділі «Теоретичні основи формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи у закладах вищої педагогічної освіти»** представлено результати аналізу наукових досліджень різних вчених, обґрунтовано основні поняття за темою, схарактеризовано вплив різним методів навчання на формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи.

На основі наукових досліджень, ми дійшли висновку, що студент-лідер – це особистість, яка має вплив на думку й поведінку членів студентської групи, планує, організовує, контролює діяльність інших студентів під час колективної роботи, доносячи їм своє бачення розв’язання ситуації та аргументуючи його.

Відповідно, лідерські якості студента, як майбутнього педагога – це риси, що дають можливість керувати колективом, приймати відповідальні рішення та брати відповідальність за вирішення певних завдань. Окрім того, завдяки лідерським якостям особистість має змогу проявити свої інноваційні, творчі, креативні підходи до вирішення проблеми та створювати позитивну атмосферу в колективі.

Оскільки більшість часу студенти проводять за освітньою діяльністю, то можемо говорити, що формування лідерських якостей відбувається саме під час навчання в аудиторній та поза аудиторній роботі, часто з допомогою упровадження інноваційних методів, які характеризуються демократичним стилем відношення між викладачем та студентами, проблемно-пошуковим методом навчання, створенням групової роботи студентів. Це дає умови для формування у студентів творчого потенціалу, аналітичного та критичного мислення, мотивують до самовдосконалення та самореалізації, розвивають вміння працювати в колективі та обґрунтовано висвітлювати свою позицію.

У другому розділі **«Практичні основи формування лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи у закладах вищої педагогічної освіти»** описано процес практичного формування лідерських якостей у майбутніх викладачів вищої школи, оприлюднено результати студентського опитування, проаналізовано навчальні програми з різних дисциплін 4 університетів, схарактеризовано освітню програму «Педагогіка вищої школи» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та розроблено методичні рекомендації викладачам університету, студентам та адміністрації ЗВО і практичні вправи та тренінги щодо покращення процесу формування лідерських якостей у майбутніх викладачів вищої школи.

Практична підготовка майбутніх викладачів вищої школи на формування лідерських якостей передбачає, перш за все, сформованість компонентів, а саме:

- Теоретичний компонент. За своєю основою - це сукупність методологічних і теоретичних знань, таких як: обізнаність із теоріями лідерства та сутністю поняття «лідерські якості» педагога, практичними проявами лідерських якостей.
- Організаційно-практичний. Включає в себе наявність освітньо-виховного середовища ЗВО. Тобто, передбачає формування у студентів умінь прогнозувати, планувати і проектувати власну діяльність, здатність приймати рішення, передбачати їх наслідки та нести за них відповідальність.
- Ціннісно-орієнтований. Передбачає формування життєвих орієнтацій та смислів як одного з найважливіших чинників формування молоді, її ставлення до життя і свого місця в ньому, духовної свободи.

Для ефективного формування лідерських компетентностей майбутніх викладачів вищої школи в умовах навчання в ЗВО науково-педагогічним співробітникам варто звернути особливу увагу на програми та дисципліни, що викладаються та методи їх викладання, розвиток комплексу лідерських рис та якостей, який здійснюється в ході навчальної взаємодії науково-педагогічних працівників та студентів університету.

На практиці нам вдалось виокремити найефективніші вправи та ігри для формування певних якостей майбутніх студентів.

Вважаємо доцільним використання таких занять раз на місяць для молодших студентів та раз на 3-4 місяці для старших та випускних курсів. Також, рекомендуємо звернути увагу науково-педагогічних працівників на покращення дистанційної роботи зі студентами, адже за даними опитування студентів саме під час дистанційного навчання студенти відчують недостатній прояв власних можливостей.